

STRATONIKEIA ÇALIŞMALARI 2

Stratonikeia Akdağ Nekropolü

Rahşan TAMSÜ POLAT

ege

YAYINLARI

STRATONIKEIA ÇALIŖMALARI 2

Stratonikeia Akdağ Nekropolü

Rahşan TAMSÜ POLAT

YAYINLARI

Stratonikeia Çalışmaları 2
Stratonikeia Akdağ Nekropolü

Rahşan TAMSÜ POLAT

ISBN 978-605-9680-64-6

© 2017 Ege Yayınları, İstanbul

Yayıncı Sertifika No: 14641

Bütün hakları saklıdır. / All rights reserved.

Bu kitabın bilimsel içerik ve etik ile ilgili tüm sorumlulukları yazarına aittir.
Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Baskı

Matsis Matbaa Hizmetleri
Tevfikbey Mahallesi Dr. Ali Demir Caddesi No: 51
34290 Sefaköy / İstanbul
Tel: 0212 624 21 11 www.matbaasistemleri.com
Sertifika No: 20706

Yapım ve Dağıtım

Zero Prod. Ltd.

Abdullah Sokak, No. 17, Taksim
34433 Beyoğlu / İstanbul - Türkiye
Tel: +90 (212) 244 7521 Fax: +90 (212) 244 3209
e.mail: info@zerobooksonline.com
www.zerobooksonline.com

İçindekiler

Sunuş	IX
Önsöz	XI
I. GİRİŞ	1
II. STRATONIKEIA	3
II.1. Kent Tarihi	3
II.2. Kent Araştırma Tarihi	6
II.3. Kentin Nekropollerinin Araştırma Tarihi	7
III. MEZAR KONTEKSTİ	9
III.1. 1 No'lu Mezar, M1	9
III.2. 7 No'lu Mezar, M7	10
III.3. 10 No'lu Mezar, M10	11
III.4. 12 No'lu Mezar, M12	11
III.5. 13 No'lu Mezar, M13	12
III.6. 14 No'lu Mezar, M14	13
III.7. 15 No'lu Mezar, M15	14
III.8. 16 No'lu Mezar, M16	14
III.9. 17 No'lu Mezar, M17	14
III.10. 21 No'lu Mezar, M21	15
III.11. 22 No'lu Mezar, M22	15
III.12. 23 No'lu Mezar, M23	15
III.13. 24 No'lu Mezar, M24	16
III.14. 26 No'lu Mezar, M26	16
III.15. 29 No'lu Mezar, M29	17
III.16. 31 No'lu Mezar, M31	17
III.17. 32 No'lu Mezar, M32	18

III.18. 34 No'lu Mezar, M34	18
III.19. 35 No'lu Mezar, M35	18
III.20. 37 No'lu Mezar, M37	18
III.21. 38 No'lu Mezar, M38	19
III.22. 39 No'lu Mezar, M39	19
III.23. 40 No'lu Mezar, M40	20
III.24. 43 No'lu Mezar, M43	20
III.25. 45 No'lu Mezar, M45	20
III.26. 46 No'lu Mezar, M46	21
III.27. 47 No'lu Mezar, M47	21
III.28. 48 No'lu Mezar, M48	22
III.29. 49 No'lu Mezar, M49	23
III.30. 50 No'lu Mezar, M50	23
III.31. 51 No'lu Mezar, M51	24
III.32. 52 No'lu Mezar, M52	24
III.33. 53 No'lu Mezar, M53	24
III.34. 54 No'lu Mezar, M54	25
III.35. 55 No'lu Mezar, M55	25
III.36. 57 No'lu Mezar, M57	26
III.37. 59 No'lu Mezar, M59	26
III.38. 60 No'lu Mezar, M60	26
III.39. 61 No'lu Mezar, M61	28
III.40. 64 No'lu Mezar, M64	28
III.41. 65 No'lu Mezar, M65	28
III.42. 67 No'lu Mezar, M67	29
III.43. 68 No'lu Mezar, M68	29
III.44. 69 No'lu Mezar, M69	30
III.45. 70 No'lu Mezar, M70	30
III.46. 71 No'lu Mezar, M71	30
III.47. 72 No'lu Mezar, M72	31
III.48. 73 No'lu Mezar, M73	31
III.49. 74 No'lu Mezar, M74	32
III.50. 75 No'lu Mezar, M75	32
III.51. 77 No'lu Mezar, M77	33

III.52. 78 No'lu Mezar, M78	33
III.53. 80 No'lu Mezar, M80	34
III.54. 81 No'lu Mezar, M81	34
III.55. 84 No'lu Mezar, M84	34
III.56. 85 No'lu Mezar, M85	34
III.57. 87 No'lu Mezar, M87	35
III.58. 89 No'lu Mezar, M89	35
III.59. 92 No'lu Mezar, M92	36
III.60. 93 No'lu Mezar, M93	36
III.61. 94 No'lu Mezar, M94	36
III.62. 95 No'lu Mezar, M95	37
III.63. 96 No'lu Mezar, M96	37
III.64. 98 No'lu Mezar, M98	37
III.65. 100 No'lu Mezar, M100	37
III.66. 101 No'lu Mezar, M101	38
III.67. 102 No'lu Mezar, M102	38
III.68. 106 No'lu Mezar, M106	38
III.69. 107 No'lu Mezar, M107	38
III.70. 108 No'lu Mezar, M108	39
III.71. 109 No'lu Mezar, M109	39
III.72. 114 No'lu Mezar, M114	40
III.73. 115 No'lu Mezar, M115	40
III.74. 117 No'lu Mezar, M117	41
III.75. 118 No'lu Mezar, M118	41
IV. NEKROPOL: MEZARLAR, GÖMÜ TÜRLERİ VE MEZAR BULUNTULARI	43
IV.1. Nekropol	43
IV.1.1. Alanın Topografik Yapısı	43
IV.1.2. Alanın Düzenlenmesi	43
IV.2. Mezar Tipleri	45
IV.2.1. Dromoslu Oda Mezarlar	45
IV.2.1.1. Teknik ve Mimari Özellikler	46
IV.2.2. Basit <i>Khamosorion</i> Mezarlar	50
IV.2.2.1. Teknik ve Mimari Özellikler	50

IV.2.3. Tekne Mezarlar	51
IV.2.3.1. Teknik ve Mimari Özellikler	51
IV.3. Gömü Türleri	52
IV.3.1. <i>Inhumasyon</i>	52
IV.3.2. <i>Kremasyon</i>	53
IV.4. Buluntular	55
IV.4.1. Pt <i>Unguentarium</i> 'lar	55
IV.4.1.1. <i>Unguentarium</i> 'ların Tipolojik Değerlendirmesi	55
IV.4.1.1.1. Tip 1: İğ (<i>Fusi</i>) Formlu <i>Unguentarium</i> 'lar	55
IV.4.1.1.2. Tip 2: Torba Gövdeli, Armudi (<i>Bulbous</i>) Formlu <i>Unguentarium</i> 'lar	62
IV.4.1.2. Akdağ <i>Unguentarium</i> 'larının Mezarlardaki İşlevi ve Genel Değerlendirmesi	65
IV.4.2. Pt Testiler	68
IV.4.2.1. Testilerin Tipolojik Değerlendirmesi	69
IV.4.2.1.1. Tip 1: Boyunlu Testiler	69
IV.4.2.1.2. Tip 2: Boyunsuz Testiler	69
IV.4.2.2. Akdağ Testilerinin Genel Değerlendirmesi	71
IV.4.3. Pt Kâseler	71
IV.4.3.1. Kâselerin Tipolojik Değerlendirmesi	72
IV.4.3.1.1. Tip 1: İç Dönük Dudaklı Yuvarlak Gövdeli Kâseler	72
IV.4.3.1.2. Tip 2: Dışa Dönük Dudaklı Küresel Gövdeli Kâseler	73
IV.4.3.1.3. Tip 3: Düz Dudaklı, Küresel Gövdeli Kâseler	73
IV.4.3.1.4. Tip 4: İç Dönük Dudaklı Konik Gövdeli Kâseler	73
IV.4.3.1.5. Tip 5: Kabartmalı (<i>Megara</i>) Kâseler	74
IV.4.3.2. Akdağ Kâselerinin Değerlendirilmesi	74
IV.4.4. Pt <i>Urne</i> 'ler	75
IV.4.4.1. Akdağ <i>Urne</i> 'lerinin Değerlendirilmesi	76
IV.4.5. Pt Kandiller	76
IV.4.5.1. Kandillerin Tipolojik Değerlendirmesi	77
IV.4.5.1.1. Tip 1: Küresel Gövdeli, Geniş Omuzlu Kandiller	77
IV.4.5.1.2. Tip 2: Knidos Tipi Kandiller	78
IV.4.5.1.3. Tip 3: Ephesos Tipi Kandiller	80
IV.4.5.1.4. Tip 4: Burun Ucu Çıpa Şekilli Kandiller	83
IV.4.5.1.5. Tip 5: Diskusu Açık Yarı Sarmal U Burunlu Kandiller	85
IV.4.5.1.6. Tip 6: Diskusu Açık U Burunlu Kandiller	85

IV.4.5.1.7. Tip 7: Geniş Üçgen Şeklinde Kısa Sarmal Burunlu Kandiller	86
IV.4.5.1.8. Tip 8: Yarı Sarmal U Burunlu Kandiller	88
IV.4.5.1.9. Tip 9: Kalp Burunlu Kandiller	90
IV.4.5.1.10. Tip 10: Kısa Burunlu Kandiller	90
IV.4.5.2. Akdağ Kandilleri Üzerine Genel Değerlendirmeler	91
IV.4.6. Terrakotta Figürinler	94
IV.4.6.1. Akdağ Nekropolü Figürin Grupları	98
IV.4.6.1.1. Tanrısal Tasvirler	98
IV.4.6.1.2. Kadın Tasvirleri	105
IV.4.6.1.3. Erkek Tasvirleri	106
IV.4.6.1.4. Diğer Tasvirler	107
IV.4.6.2. Terrakotta Figürinlerin Mezar Kontekstindeki Rolü	109
IV.4.6.2.1. Terrakotta Figürinler Işığında Stratonikeia Kenti ve Çevresindeki Kültler	110
IV.4.6.3. Atölye (?)	112
IV.4.6.4. Stratonikeia Terrakottalarının Stil Özellikleri	112
IV.4.7. Cam Buluntular	113
IV.4.7.1. Boncuklar	113
IV.4.7.2. Pandantifler	114
IV.4.7.3. Oyun Taşları (?)	114
IV.4.7.4. <i>Unguentarium</i> 'lar	115
IV.4.7.4.1. Cam <i>Unguentarium</i> 'ların Tipolojik Değerlendirmesi	115
IV.4.7.4.1.1. Tip 1: Armudi (Bulbous) Gövdeli <i>Unguentarium</i> 'lar	116
IV.4.7.4.1.2. Tip 2: Gövde Uzunlukları Toplam Yüksekliğinin 1,5 Katı Olan <i>Unguentarium</i> 'lar	116
IV.4.7.4.1.3. Tip 3: Gövde Uzunluğu Toplam Yüksekliğinin 1/3'ü ya da 1/4'ü Olan <i>Unguentarium</i> 'lar	117
IV.4.7.4.1.4. Tip 4: Küresel Gövdeli <i>Unguentarium</i> 'lar	117
IV.4.7.4.1.5. Tip 5: Tüp Biçimli <i>Unguentarium</i> 'lar	118
IV.4.7.4.1.6. Tip 6: Nokta Dipli <i>Unguentarium</i> 'lar	119
IV.4.7.4.1.7. Tip 7: Şamdan-Çan Formlu <i>Unguentarium</i> 'lar	119
IV.4.7.4.2. Akdağ Cam Buluntularının Değerlendirilmesi	120
IV.4.8. Sikkeler	123
IV.4.9. Diğer Buluntular	128
IV.4.10. Arkeometrik Çalışmalar: Seramik ve Cam	132

IV.4.11. Atölye ve Etkileşim	133
IV.4.12. Paleoantropolojik Çalışmalar	135
V. DEĞERLENDİRME	137
V. 1. Mezarlar ve Gömü Gelenekleri	137
V.2. Mezar ve Ölü Hediyealarının Mezar Sahipleri İle İlişkisi	139
V.3. Ölü Kültü ve Ritüel Uygulamalar	142
V.4. Stratonikeia Kenti ve Kent Çevresindeki Kültlerin Akdağ Mezarlarındaki Yansımaları	144
V.5. Epigrafik Buluntuların Nekropole Katkısı	146
V.6. Mezarların Tarihlemesi	146
VI. SONUÇ	149
VII. KATALOG	153
VIII. SUMMARY	237
Kısaltmalar ve Kaynakça	241
Tablolar	259
Çizimler	265
Levhalar	287

Sunuş

Stratonikeia antik kentindeki ilk kazılar 1 Ağustos 1977 yılında Prof. Dr. Yusuf Boysal başkanlığında bir ekip tarafından başlatılmıştır. Bundan sonra kentin içindeki yapıların dışında, en çok kazı yapılan alanlardan birisi nekropoller olmuştur. Kentin çevresinde farklı nekropoller bulunmakla birlikte, mezarların en yoğun bulunduğu ve kazıların yapıldığı yer ise Stratonikeia ile Lagina arasındaki kutsal yolun çevresindeki alanlardır. Bu nekropollere ait mezarlar Kuzey Şehir Kapısı önünden başlayıp, farklı mevkilerde yaklaşık 3 km devam etmiştir. Sonrasında ise Kutsal yol kenarındaki diğer küçük yerleşmelerin nekropollerine ait mezarlar bulunmaktadır.

Kentin kuzeyinde bulunan ve nekropollerin içinde kaldığı araziler, kömür dekapaj alanında yer aldığından, buradaki mezarların tamamının belli zamanlarda hızlı bir şekilde kazısı yapılmak zorunda kalmıştır. Yapılan kazılara bağlı olarak pek çok mezar ve bunlara ait buluntu ele geçmiştir. Kazısı yapılan mezarlara ait buluntuların değerlendirildiği ilk Doktora çalışması A. Baldıran tarafından “*Stratonikeia Nekropol Buluntuları*” adıyla 1990 yılında yapılmıştır. Bundan sonraki süreçte de aynı alanda mezar kazıları devam etmiştir. Bu mezar kazılarından en çok toplu mezar ve buluntuya sahip olunan yerlerden birisini Akdağ Nekropolü oluşturmaktadır. Bir bölümüne heyet üyesi olarak benim de katıldığım bu mezar kazıları yıl boyu devam eden çalışmalar halinde sürdürülmüştür. Akdağ Nekropolü’nde bulunan mezarlar ve onların buluntuları hakkında R. Tamsü Polat tarafından “*Stratonikeia Akdağ Nekropolü: Somut ve Soyut Kültür Üzerine Bir Araştırma*” adıyla 2013 yılında Doktora tezi olarak hazırlanmıştır. Bu doktora çalışmalarının dışında aynı bölgedeki mezarlar ile ilgili hazırlanmış yüksek lisans tezleri ve tekil makaleler de bulunmaktadır. Ancak böylesine zengin buluntuya sahip ve farklı mezar örneklerinin tespit edildiği kentin nekropolü ile ilgili toplu bir çalışma yapılmamıştır.

Stratonikeia Çalışmalarının 2. sayısı olarak çıkan bu eser, MÖ 3. yüzyıl ile MS 3. yüzyıl arasına tarihlenen Akdağ Mevkii’nde bulunan mezarlar ile ilgilidir. Yrd. Doç. Dr. R. Tamsü Polat tarafından hazırlanmış olan “*Stratonikeia Akdağ Nekropolü*” adlı bu çalışma, Stratonikeia’ya ait bir nekropol hakkındaki ilk kitaptır. Kitapta, Akdağ Nekropolü’nde tespit edilen mezarların mimari ve tüm buluntularının toplu bir değerlendirmesi ve analizi yapılmıştır. Bu özverili çalışması için Yrd. Doç. Dr. R. Tamsü Polat’a tekrar çok teşekkür ederim. Bu kitap sayesinde, Akdağ Mevkii’nde bulunan mezarlara bağlı olarak Stratonikeia kentinde belirli bir dönemde yaşayan insanların ölü gömme gelenekleri, mezar mimarileri ve mezarlarına koydukları hediyelerin değerlendirmeleri araştırmacı ve diğer ilgili okuyucuların hizmetine sunulmuştur. Gelecek dönemlerde Stratonikeia ve çevresindeki mezarlar ile ilgili benzer yayınların devam etmesi tek dileğimdir. Bu vesile ile bu çalışmanın kitap haline dönüşmesinde emeği geçen herkese çok teşekkür ederim.

Prof. Dr. Bilal SÖĞÜT